

A Sufi for A Secular Age – Svensk Sammanfattning

Fadhlalla Haeri (f. 1937) är en nutida tänkare som är mest känd för sina andliga kommentarer till Koranen och sin roll som en "post-*madhhab*" och "post-*tariqa*" sufi-lärare. Född och uppvuxen i pilgrimsstaden Karbala bland dess religiösa elit, fortsatte Haeri med en sekulär utbildning i väst och en framgångsrik karriär inom den blomstrande arabiska oljeindustrin. Men Haeri drog sig ur affärlivet och återvände till sina rötter genom att rikta in sig på att undervisa Koranen, vilket har resulterat i många publikationer och ett världsomspännande nätverk av studenter i USA, Pakistan, England, Tyskland, Sverige, Danmark och Sydafrika. Syftet med denna avhandling är att observera Haeris liv och arbete genom den större historiska berättelsen om sekularitet som berättad av filosofen Charles Taylor i *A Secular Age* (2007).

I denna avhandling tas Taylors berättelse ur sin begränsning till Nordatlanten, inte som ett analytiskt verktyg utan snarare som bakgrund för en analog berättelse genom vilken man delvis uppfattar effekten av sekularisering inom ramen för muslimsk modernitet. Att ha Haeri som knutpunkt gör det lättare att tillämpa Taylors berättelse inom det något annorlunda sammanhang som behandlas i avhandlingen. Tyngdpunkten här ligger på ordet "något", eftersom förhoppningen är att presentera en berättelse som till stor del överlappar Taylors, snarare än att försöka tillämpa den på ett helt "annat" sammanhang. Detta är inte bara ett praktiskt val utan också en hänvisning till både specificiteten i Taylors eget synsätt och kontexten kring Fadhlalla Haeris liv och lära. Som redan nämnts i en del av den tidigare litteraturen om Haeri, representerar hans liv och lära skärningspunkterna mellan "öst" och "väst", vilket också återspeglar en mer allmän känsla av blandning som är inneboende i moderniseringsprocessen. Genom att fokusera på Fadhlalla Haeris biografi kan vi undersöka ett sammanhang som ligger nära Taylors ursprungliga 'Nordatlantiska' sammanhang, samtidigt som vi är tillräckligt långt borta från det för att erbjuda ett nytt perspektiv.

Efter inledningskapitlet, där metodiken och Taylors perspektiv läggs fram, fokuserar vi i andra kapitlet först på den förmoderna islamiska civilisationen som vi hittar spår av i Haeris barndoms Karbala. Vi går också igenom några av föregångarna till moderniteten när de till synes uppstod i muslimska samhällen under den tidiga moderna eran, innan vi tittar på de drastiska förändringar som kom av den västerländska hegemonins inflytande. Med detta andra kapitel försöker vi väva ett historiskt sammanhang runt Haeris liv innan han blev sufi-shaykh och gör en ansats att introducera de tre stora idealtyperna Taylor använder i *A Secular Age*. Karbala i Haeris tidiga barndom beskrivs som ett långvarigt arv från den medeltida islamikata (eng: islamicate) civilisationen, vilket gör det möjligt för oss att utforska några av de element som Taylor identifierar som karakteristiska för sin första idealtyp, "ancien-regimen". I sin tur presenteras Haeris utbildning och sysselsättning i både Mellanöstern och Väst med särskild uppmärksamhet på ett spektrum av modern reform som hjälper till att definiera Taylors andra idealtyp, "mobiliseringsåldern". Slutligen tittar vi på den desillusion

som Haeri upplevde under denna period och hans efterföljande sökande efter mening inom ramen för den historiska individualiseringsprocess som återfinns i hela Taylors berättelse, men starkast i förhållande till hans tredje idealtyp, "äktetsåldern". För att denna tillämpning av idealtyper ska lyckas kan det inte betonas nog hur var och en av Taylors idealtyper är pedagogiska överdrifter till för att hjälpa oss förstå vad det är som förändras på vägen mot sekularisering. Det vi finner vid en faktisk observation är alltid en blandning av dessa idealtyper, om än med de spänningar som ofta förekommer längs de linjer de kartlägger. Med erkännande av detta faktum syftar berättelsen som presenteras i avhandlingen till att betona den sammanflätade verkligheten hos idealtyperna genom att inte göra ideliga hänvisningar till de begreppsmässiga argument de anger, utan istället förlita sig på läsarens förmåga att upptäcka den samtidiga närvaron av alla tre idealtyperna och spänningarna mellan dem, utan att hela tiden behöva påpeka det. Det som istället erbjuds är ytterligare nyanser av den ursprungliga diskussionen i hopp om att berika argumentet och minimera avbrott i berättelsen genom vilken det görs.

Den historiska, biografiska och teoretiska bakgrunden för det andra kapitlet tjänar till att sätta scenen för vad som är huvudfokus för denna uppsats; att undersöka den omvandling som koloniala och postkoloniala processer medförde för det som vi idag hänvisar till som "islam". Som en del av denna undersökning tar vi också en närmare titt på hur det som utelämnats för att skapa denna förenkling av "islam" kom att samlas under den skilda rubriken "sufism" som andra sidan av samma mynt. Fadhlalla Haeris egna erfarenheter är ett vittne till många av dessa transformativa processer. Genom att utforska den historiska grunden för dessa transformativa processer får vi en väsentlig förståelse för sammanhanget kring Haeris framväxt som en religiös gestalt och andlig ledare i kontexten av både den "andliga revolutionen" och den "islamiska väckelsen" i slutet av 1900-talet. Sålunda syftar kapitel tre och fyra både till att fördjupa oss i Haeris liv som sufi-shaykh samt anknyta det till generella sociohistoriska frågor för att tillföra en muslimsk accent till den sekulariseringsberättelse som Taylor erbjuder.

I det tredje kapitlet tittar vi på Haeris framväxt som en religiös gestalt och söker formulera en sociohistorisk kontextualisering kring några av de viktigaste händelserna under Haeris tidiga karriär som sufi-shaykh. Vad vi utforskar genom denna redogörelse är den bredare berättelsen om islamisk väckelse och reformism. Eftersom auktoritet är det övergripande temat i detta kapitel, ägnar vi särskild uppmärksamhet åt hur uppkomsten av en muslimsk offentlig sfär hänför sig till avskaffandet av kalifatet och *ulama* (muslimska religiösa forskare) som institution i två motsvarande delar av kapitlet som berättar Haeris liv huvudsakligen under första respektive andra hälften av åttiotalet.

Det fjärde kapitlet fortsätter med Haeris tid som sufi-shaykh från nittiotalet och hans utveckling till en mer universell andlig lärare och försöker konstruera ett sammanhang som hjälper oss att förstå några av orsakerna till denna utveckling. Med fokus på äkthetsteman undersöker vi uppkomsten av mysticism som en modern kategori och den relaterade processen för psykologisering av religion. Med tanke på Haeris litterära

produktion och andra aktiviteter kommer vi att se hur hans ansträngningar reflekterar i mindre skala mer generella trender som kännetecknar kulturen av äkthet under senmodern tid.

Rollen av ett inre kan sägas ligga till grund för detta narrativ. Varje meningsbildande sker nu uteslutande i vårt sinne, vilket gör att vi distanserar oss och frigör oss från vår yttre omgivning, vare sig den är naturlig eller social. Detta för Taylor är det avgörande inslaget i modern individualism, demonstrerad av en polaritet mellan en instrumental individualism baserad på förnuft som driver mobiliseringsåldern, och en uttrycksfull individualism inriktad på känsla som kännetecknar "äkthetsåldern". Den viktiga punkten att komma ihåg här är att i vardera änden av detta spektrum av individualitet vänds sökandet efter mening inåt. Fadhlalla Hari upprepar denna polaritet i sin egen desillusion med den instrumentella-rationella synen som definierade hans personliga strävan efter mening under efterkrigets motkulturperiod. Men genom att senare betrakta Fadhlalla Haeris tid som sufi-shaykh får vi också en chans att reflektera på detta med tanke på mötet mellan muslimer och modernitet mer generellt. Haeris personliga resa fungerar som en lins som belyser hur intrasslad vår moderna globala historia verkligen är, men hans karriär som andlig lärare ger oss också en inblick i en mer invecklad process av sekularisering än vad vi vanligtvis tar hänsyn till. Haeris biografi fungerar som ett utmärkt exempel på varför vi måste se på utvecklingen av några av dessa teman för modernitet, inte som distinkta punkter i en linjär kedja av progression (eller regression), utan som en del av en fiskbensmönstrad myriad av historiska processer som utgör vårt komplexa förflutna. Därför gör det femte kapitlet en sammanfattning av de huvudteman som utforskats i förhållande till Haeris liv och mot bakgrund av en del av det faktiska innehållet i hans läror, i den mån de kan ses som en reflektion och svar på berättelsen om sekularisering beskriven av Taylor.

Genom att bevittna hur Haeri både reflekterar och reagerar på vår moderna tid är syftet med denna avhandling att erbjuda en övertygande berättelse om vad som i stort sett kan kallas muslimsk modernitet genom de viktigaste teman, "auktoritet" och "äkthet", som verkar genomtränga den. För att uppnå detta till någon form av väsentlig nivå är det vägledande ramverk som har upprätthållits genom hela denna avhandling användandet av Haeris berättelse som ett sätt att utforska en större historisk berättelse om sekularisering inom vilken han kan placeras. Haeri fungerar som en spegel som speglar en epok, en tidsperiod i vilken vi fortfarande är så nedsänkta att den undgår vår förmåga att omfatta den på ett heltäckande sätt. Följaktligen kan vi kalla Haeri "en sufi för en sekulär tidsålder".